

TOPOGRAFICKÉ MAPY S PŘÍTISKY ÚZEMNÍCH ZMĚN OD MNICHOVSKÉ DOHODY AŽ DO OKUPACE ČESKOSLOVENSKA V ROCE 1939

TOPOGRAPHIC MAPS WITH OVERPRINTS OF TERRITORIAL CHANGES FROM MUNICH AGREEMENT TO OCCUPATION OF CZECHOSLOVAKIA IN 1939

Peter Mackovčín, Martin Jurek, Aleš Létal

Katedra geografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, 17. listopadu 12, 771 46 Olomouc, peter.mackovcin@upol.cz, martin.jurek@upol.cz, ales.letal@upol.cz

Abstrakt

Obavy z rozpínavosti našich sousedů, kromě Rumunska, byly naplněny v podzimních měsících roku 1938. Územní požadavky Německa, Maďarska a Polska vůči Československu byly zaznamenány na topografických mapách velkých a středních měřítek z října a listopadu roku 1938. Příspěvek se věnuje přitiskům s novými hranicemi do tehdejších souborů československých, maďarských a německých topografických map v měřítku 1 : 75 000 a polských topografických map v měřítku 1 : 100 000. Byl také vložen soubor map s přitiskem hranice mezi Slovenskem a Maďarskem z března 1939, který navazuje na soubor map 1 : 75 000 po vídeňské arbitráži. Poprvé se podařilo tyto soubory téměř zkompletovat a připravit k dalšímu výzkumu.

Klíčová slova: speciální mapa, generální mapa, mnichovská dohoda, vídeňská arbitráž, okupace

Abstract

Concerns about expansionism of our neighbouring countries, except for Romania, were fulfilled in the autumn months of the year 1938. Territorial claims of Germany, Hungary and Poland on Czechoslovakia were recorded on topographic maps of large and medium scales from October and November of 1938. This article deals with overprints of new borderlines into Czechoslovak, Hungarian and German topographic maps in the scale 1:75,000 and into Polish topographic maps in the scale 1:100,000. Also added to the collection is a set of maps with overprint of the border between Slovakia and Hungary from March 1939 which follows the map set 1:75,000 after the Vienna Arbitration. For the first time an almost complete map set has been assembled and it can now be used for further research.

Key words: special map, general map, Munich Agreement, Vienna Arbitration, occupation

ÚVOD

Od třicátých let 20. století se Československá republika postupně připravovala na hrozící válečné nebezpečí. Kromě rozhodnutí o vybudování stálého pohraničního opevnění, především na hranicích s Německem, se armáda vyzbrojovala a měnila strukturu a rozmístění jednotek. Zrychlily se mapovací práce v zájmových oblastech (dokončování prozatímních map list 4060/1d s městem Kravaře a list 4562/a s městem Banská Bystrica v Benešově zobrazení a jejich transformace do Křovákova zobrazení, např. list 480-1088 Kravaře na Ostravsku, list 410-1224 Banská Bystrica na středním Slovensku). V Křovákově zobrazení pracovali topografové od roku 1934 a práce nebyly zastaveny ještě v roce 1938, především na území Slovenska, a to na dolním Pohroní, při hranicích s Maďarskem na linii Lučenec–Štúrovo a podél řeky Moravy severozápadně od Bratislavy. Řada domácích i zahraničních prací (Beneš, 2007; Biman, Cilek, 1985; Minařík, Šrámek, 1996; Pavel, 2004; Pech, 1992; Straka, 2008; Šrámek, 2002, 2003; Zarusky, Zücker, 2013) se věnuje popisu období roku 1938, kdy v březnu proběhlo připojení Rakouska k Německu, v květnu byly mobilizovány československé zálohy z důvodu hrozícího vstupu německých vojsk na území Československé republiky a na podzim došlo k uzavření mnichovské dohody se závažnými dopady nejen na ČSR, ale i na celou Evropu.

Spojenci Československa v čele s ministerským předsedou Anglie N. Chamberlainem naléhali na ministerského předsedu, vládu a prezidenta Beneše, aby souhlasili s autonomií sudetských Němců. V srpnu 1938 vznikl plán britské diplomacie na odstoupení pohraničí Německu (Straka, 2010).

Okolnosti přijetí anglo-francouzského plánu československou vládou 21. září 1938, který požadoval odstoupení oblasti s více než 50% podílem německého obyvatelstva Německu, lze hodnotit jako vnucení. Tento plán byl přijat pod hrubým nátlakem a pod výhrůzkami, že Francie a Anglie si jinak nad ČSR umyjí ruce. Den 21. září je důležitý mezník, protože někteří sudetoněmečtí historici později poukazovali na to, že mnichovská dohoda byla už pouze „prováděcí dohodou“ anglo-francouzského plánu, který sama československá vláda přijala. Jak uvádí Čelovský (1999), anglo-francouzský plán ve skutečnosti nikdy nebyl naplněn, protože nikdy nedošlo ke splnění některých jeho podmínek, např. záruka nových hranic nebo účast československého zástupce při rozhodování o hranicích. Hitler navíc ani s tímto plánem nebyl spokojen a požadoval opět mnohem více.

Dne 23. září 1938 proběhla v Československu všeobecná mobilizace záloh. Zástupci ČSR byli posléze informováni, že 29. září

proběhne v bavorském Mnichově setkání zástupců mocností Anglie, Francie a Itálie, aby řešilo územní požadavky Německa. Bez přítomnosti československého zástupce v jednání sálu byla podepsána dohoda známá i jako mnichovská dohoda, která ultimativně vnucovala Československu přenechání území s většinovým podílem německého obyvatelstva Německé říši (Straka, 2010). Spojenecký pakt se sousedními státy vůči Německu nebyl možný. Bezvýhodnost situace podtrhovaly napjaté vztahy Československa s Maďarskem a Polskem, které se netajily svými územními požadavky vůči tehdejšímu představitelům první republiky.

Odpovědnost za mnichovskou dohodu padá pouze na Francii a Británii, i když se v prvním odstavci mnichovské dohody snažily alibisticky dovolávat dohody o odstoupení území, „které již bylo v zásadě docíleno“ (čímž mínily obě velmoci právě plán z 21. září).

Samotné rozhodování Beneše a vlády o přijetí nebo nepřijetí mnichovské dohody nemělo v podstatě jiné řešení než kapitulaci. Jak sdělil britský vyslanec Newton Benešovi 27. září, ani po případné vítězné válce by stejně nebylo možné obnovit ČSR v původních hranicích, proto je lepší Sudety odevzdat v míru. Pod takovým nátlakem se nelze divit Benešovu rozhodnutí. Beneš ale zároveň prorocky varoval:

„Je to pro nás katastrofa, kterou jsme si nezasloužili. Podrobujeme se a budeme se snažit zajistit svému národu klidný život. Nevím, zda budou mít vaše země prospěch z rozhodnutí učiněného v Mnichově. Určitě však nejsme poslední, po nás to postihne i jiné.“ (Čelovský, 1999)

METODIKA

V průběhu let 2008–2013 proběhly intenzivní badatelské práce v archivech Vojenského geografického a hydrometeorologického úřadu v Dobrušce (speciální mapy 1 : 75 000), Vojenského topografického ústavu Jána Lipského v Banské Bystrici (speciální mapy 1 : 75 000), ve Slovenském národním archivu v Bratislavě (topografické sekce 1 : 25 000) a u soukromých sběratelů (1 : 25 000, 1 : 75 000, 1 : 100 000 a 1 : 200 000). Soukromí majitelé sbírek požadovali anonymní nečíselné uvádění použitých položek v textu.

VÝSLEDKY

Cílem práce bylo shromáždit topografické mapy středních a velkých měřítek s novými hranicemi Československa po podepsání mnichovské dohody (29. 9. 1938, resp. následujícího dne 30. 9. 1938) a po arbitrážních jednáních ve Vídni 2. 11. 1938. Bezprostředně po Mnichovu, již 30. září 1938, se jednání o odstoupení československého pohraničí přesunula do Berlína. Postupně byli zástupci ČSR seznamováni s německými ultimativními požadavky o průběhu a definování okupačních úseků. Českoslovenští zástupci v Berlíně, divizní generál Karel Husárek a bývalý velvyslanec v Rakousku Rudolf Künzl-Jizerský, zaznamenali průběhy do soutisků německých map 1 : 300 000 (uloženo v Národním archivu ČR).

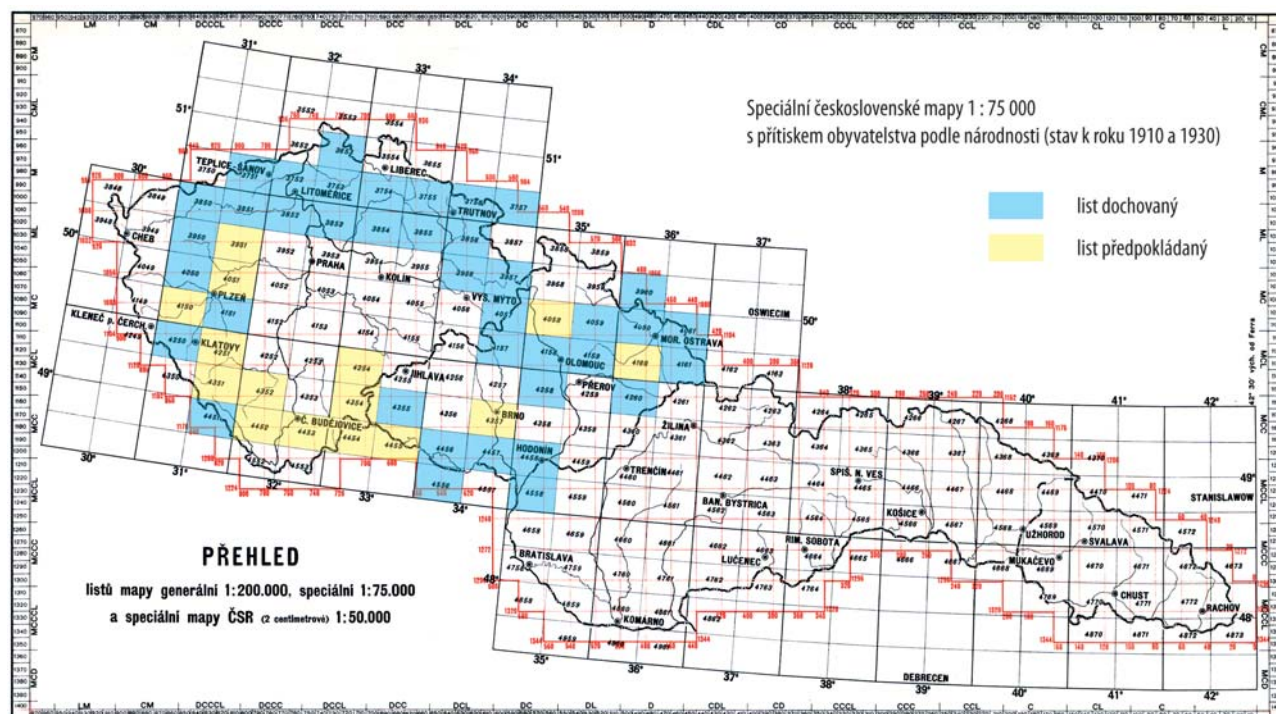
Na základě zpráv z jednání byly postupně vytvářeny na Vojenském zeměpisném ústavu (VZÚ) první mapy s německými územními požadavky. Jako podklad byly využity revidované speciální mapy 1 : 75 000 třetího vojenského mapování pokrývající celé území Československa (Kolektiv, 1934–1938; Kolektiv, 1938; Kolektiv, 2008). Informace o stavu těchto map podávají ve svých příspěvcích vojenští topografové a kartografové (Boguzsak, Císař, 1961; Kuchař, 1983; Lauermann, 2009). V Mnichově nebyla ujasněna podmínka o počtu obyvatel s většinovým podílem německého obyvatelstva (prostá většina nad 50 % nebo skutečná většina nad 75 % obyvatel). Československé úřady se domnívaly, že východiskem má být stav německé národnosti ze sčítání lidu k roku 1930. Německé úřady naopak prosazovaly stav ze sčítání k roku 1910. Tak vznikl soubor československých map 1 : 75 000 (Mackovčín, 2012) ve variantě tmavě fialové barvy (označení „1910“) a soubor československých map 1 : 75 000 červené barvy (označení „1930“ nebylo provedeno, hodnoty u obcí neodpovídaly přesně roku sčítání, ale posledním statistickým údajům z druhé poloviny třicátých let 20. století) – viz obr. 1, obr. 1a. Po stanovení průběhu V. okupačního pásma československého území v Berlíně docházelo k upřesňování linie tohoto záboru (obr. 2). K souboru speciálních map 1 : 75 000 s čj. 1014/38 byly přiloženy vysvětlivky k použitým barvám – k modré linii „dem. čára z 5./10. 38 podle údajů německých je poněkud odchýlná od pův. orig. a nekryje se s pozdějším obsazením“, k červené linii – „území požadované (VI. etapa) 10./11.“, k zelené linii – „území, které Němci odstoupí z V. a VI. etapy nebo dodatečně požadují (VII. etapa)“. Nová linie záboru a pozdější státní hranice jsou složením linie modré, červené a popř. zelené (tedy pokud se vyskytují všechny barvy na příslušném mapovém listu) (obr. 2a) – ve vysvětlivkách označeno jako „nová státní hranice“. Průběh hranice je komentován na přiloženém papírku (proměnlivý formát, nejčastěji 125×195 mm, velikost se měnila podle délky textu), kde je uvedeno, zda platí modrá, červená, nebo zelená linie záboru. Umísťování papírku bylo prováděno v různých částech mapového pole s cílem zajistit dobrou a rychlou čitelnost obsahu.

Dne 19. listopadu 1938 byla vyhlášena tzv. druhá republika, nesoucí název Česko-Slovensko. Ukončení územních požadavků bylo završeno 24. 11. 1938 (Mackovčín, 2012).

U speciálních map 1 : 75 000 byla vydání těchto map do října 1938 řazena podle časové posloupnosti (např. 9. vydání nebo 43. vydání). Zákres nových hranic byl kromě do té doby posloupně řazených vydání přitíštěn také do speciálních map obsahujících dva termíny vydání, „15. I. 1935“ nebo „15. II. 1935“. Mapy již neměly v roce 1938. Lze předpokládat, že cílem nebylo předání nejaktuálnějších vydání těchto map Německu.

Ve stejném tříbarevném provedení (červená, modrá, zelená) zpracoval Vojenský zeměpisný ústav v Praze i generální mapy 1 : 200 000 (obr. 3, obr. 3a). Od konce listopadu 1938 pak další mapy především českých zemí byly opatřeny novými hranicemi v barvě tmavě fialové.

Před mnichovskou dohodou byly postupně z území Československa od roku 1936 připravovány černobílé topografické mapy a speciální mapy, a to německou topografickou službou.

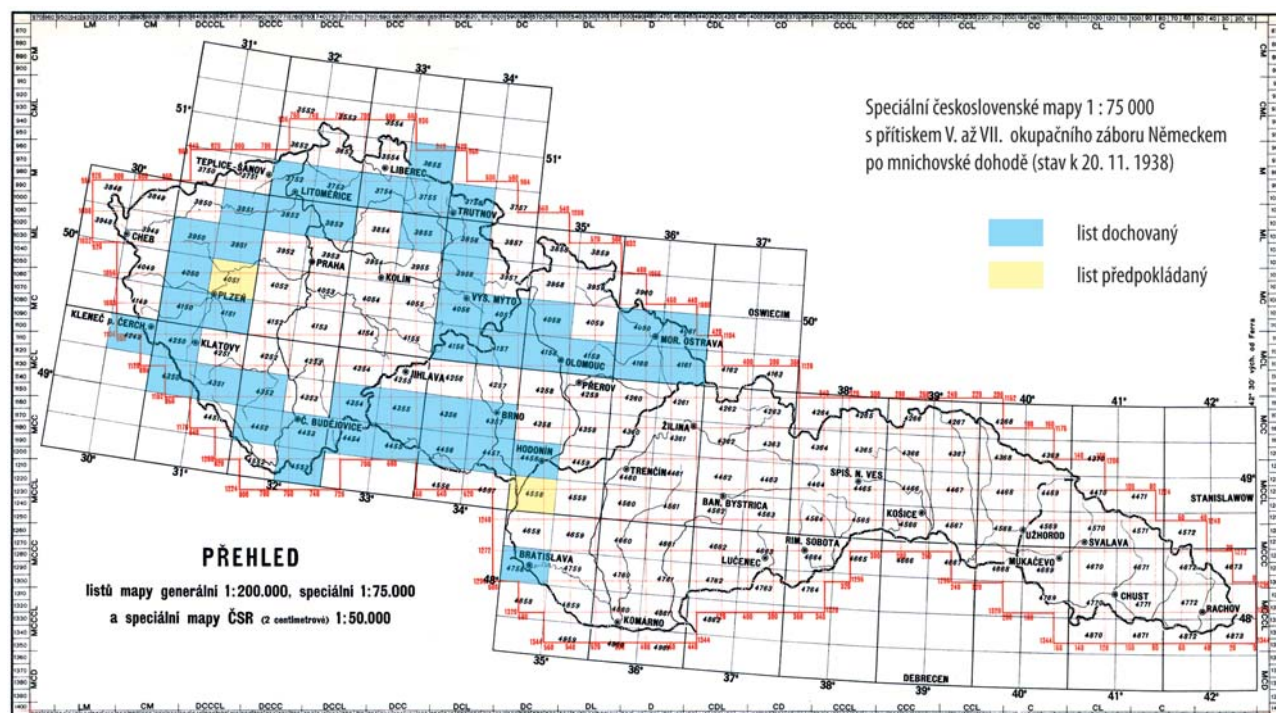

Obr. 1 Speciální československé mapy 1 : 75 000 s přítiskem obyvatelstva podle národnosti (stav k roku 1910 a 1930). Zdroj: soukromá sbírka autorů

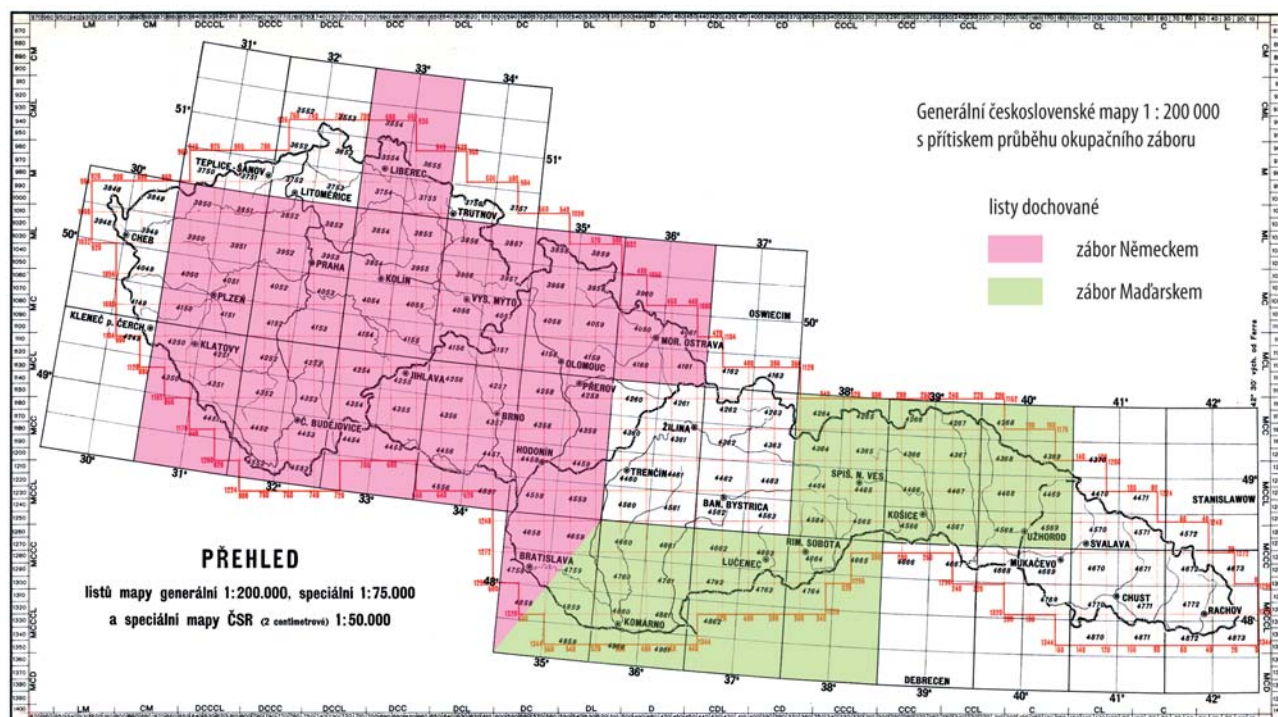
Tyto mapy 1 : 25 000 a 1 : 75 000 byly označeny „Sonderausgabe“. Měly český i německý znakový klíč, který byl vytištěn vpravo, resp. vlevo od mapového pole. Polohopis byl rovněž jak v češtině, tak v němčině.

Do těchto map byly červenou barvou dotištěny hranice ustálené po 20. listopadu (Neue Reichsgrenze). Vedle černobí-

lých speciálních map středních měřítek byly územní změny zaneseny do dvoubarevných topografických sekcí třetího rakouského vojenského mapování, reambulovaných Vojenským zeměpisným ústavem v Praze (1921–1938) od Lanžhotu po Varnsdorf, a černobílých topografických sekcí třetího rakouského vojenského mapování upravených německou topo-

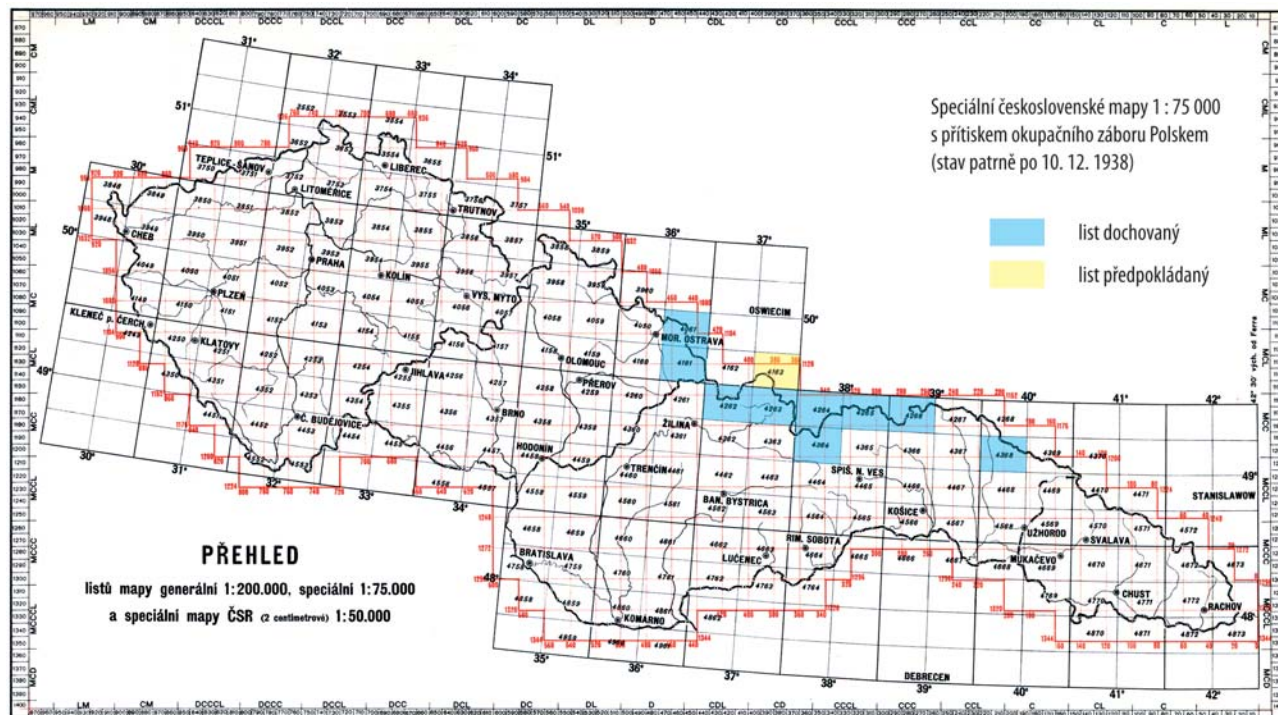
Obr. 2 Speciální československé mapy 1 : 75 000 s přítiskem V. až VII. okupačního záboru Německem po mnichovské dohodě (stav k 20. 11. 1938). Zdroj: soukromá sbírka autorů, Ministerstvo obrany – Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce

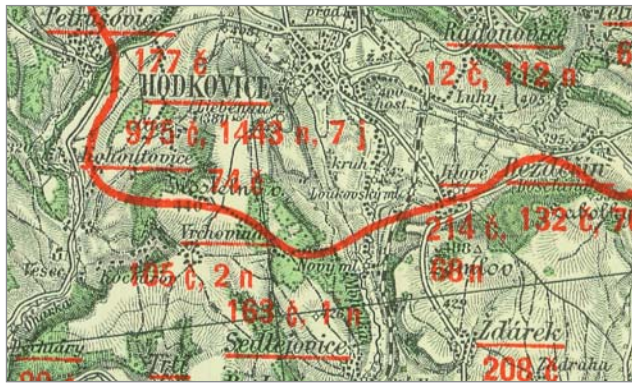
Obr. 3 Generální československé mapy 1 : 200 000 s přitiskem průběhu okupačního záboru Německem a Maďarskem. Zdroj: soukromá sbírka autorů

grafickou službou v letech 1936–1938 mezi Libercem a Ostravou. Průběh říšské hranice byl proveden rovněž červenou barvou. Celý soubor je uložen v archivu ČÚZK v Praze. Záhy po berlínských jednáních, a to 2. října 1938, vstoupila polská vojska na území Těšínska. Protože Těšínsko je poměrně malé území, je tato skutečnost zanesena na třech mapových listech speciálních map 1 : 75 000. Polsko prosadilo úpravy hranic

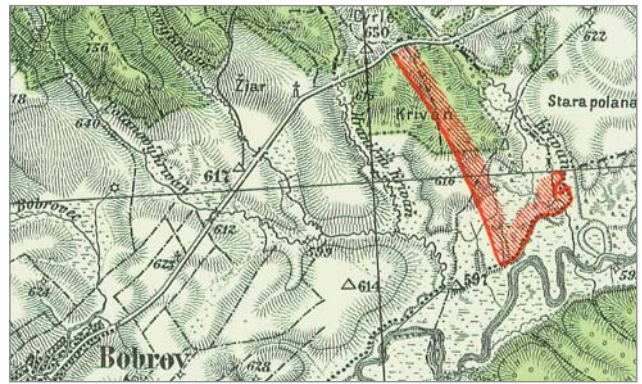
také na Kysucích, Oravě a v Nízkých Beskydech. Česko-Slovensko opět tyto změny zaneslo do speciálních map 1 : 75 000 (obr. 4, obr. 4a). Polská topografická služba reprezentovaná Wojskowym Instytutem Geograficznym (WIG) ve Varšavě zanesla změny jihozápadních a jižních hranic Polska vůči Česko-Slovensku do map měřítka 1 : 100 000. Tato mapy měly přitisk červenou barvou (obr. 5a) s označením „Granica państw-

Obr. 4 Speciální československé mapy 1 : 75 000 s přitiskem okupačního záboru Polskem (stav patrně po 10. 12. 1938). Zdroj: soukromá sbírka autorů

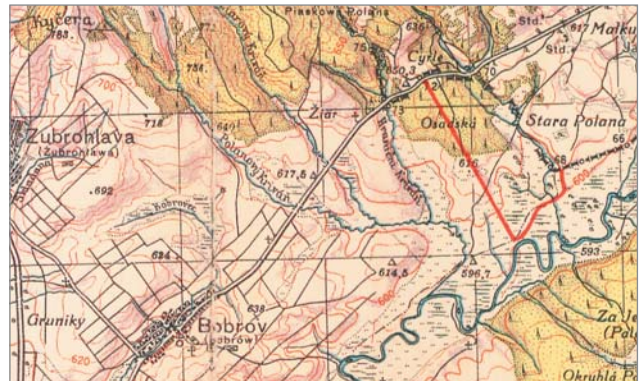
Obr. 1a Výřez speciální mapy 1 : 75 000 s přítiskem obyvatelstva podle národnosti (stav k roku 1910 a 1930)

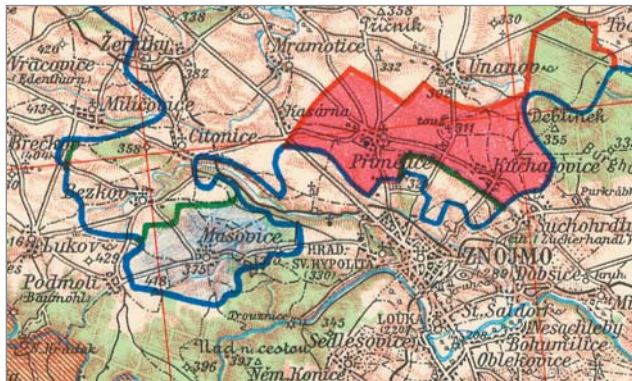
Obr. 4a Výřez speciální mapy 1 : 75 000 s přítiskem okupačního záboru Polskem (stav patrně po 10. 12. 1938)

Obr. 2a Výřez speciální mapy 1 : 75 000 s přítiskem V.–VII. okupačního záboru Německem (stav k 20. 11. 1938)

Obr. 5a Výřez polské mapy 1 : 100 000 s přítiskem nové hranice (stav po 10. 12. 1938)

Obr. 3a Výřez generální mapy 1 : 200 000 s přítiskem okupačního záboru Německem

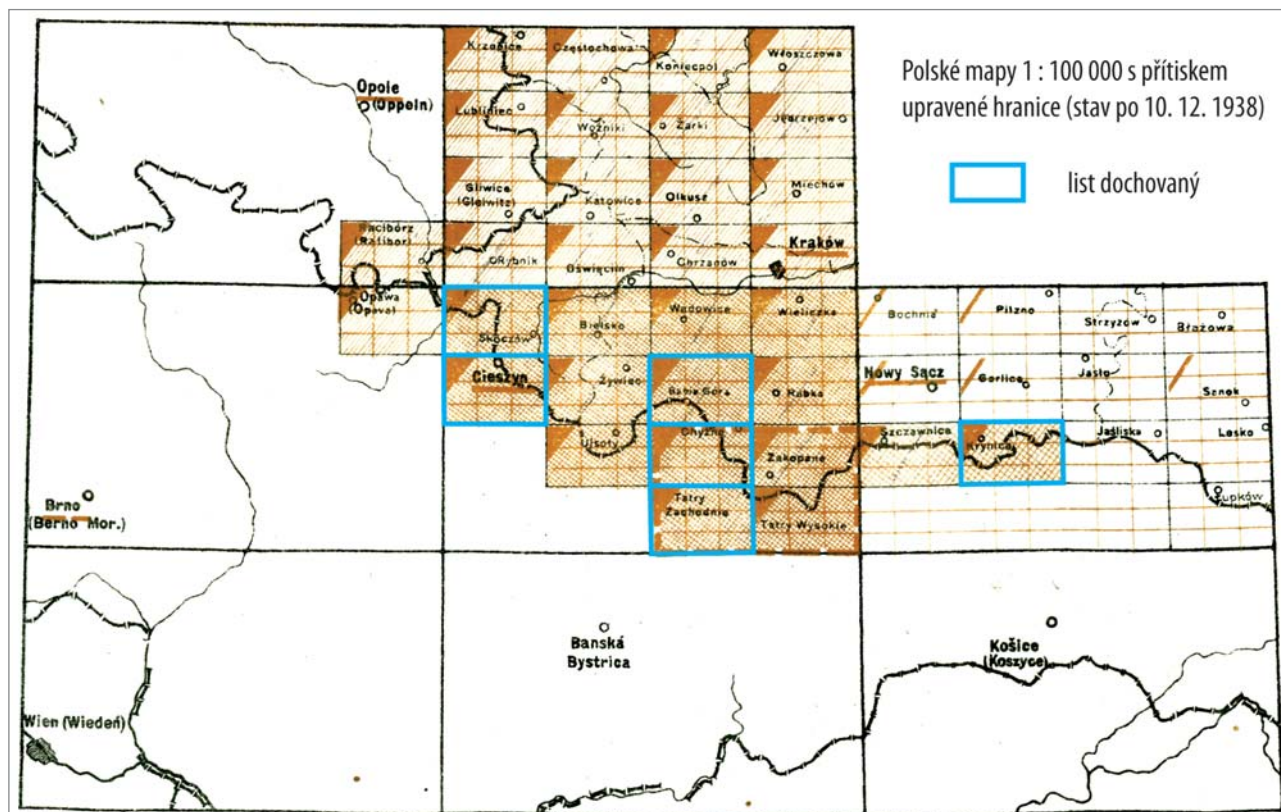
Obr. 6a Výřez speciální mapy 1 : 75 000 s přítiskem okupačního záboru Maďarskem po vídeňské arbitráži (stav po 10. 11. 1938)

Obr. 3b Výřez generální mapy 1 : 200 000 s přítiskem okupačního záboru Maďarskem

Obr. 7a Výřez speciální mapy 1 : 75 000 s přítiskem slovensko-maďarské hranice po 15. 3. 1939

Obr. 5 Klad polských map 1 : 100 000 s prítiskem upravené hranice červenou barvou a s označením vpravo dole pod mapovým polem „Granica państwa po 10 grudnia 1938 r.“. Zdroj: soukromá sbírka autorů

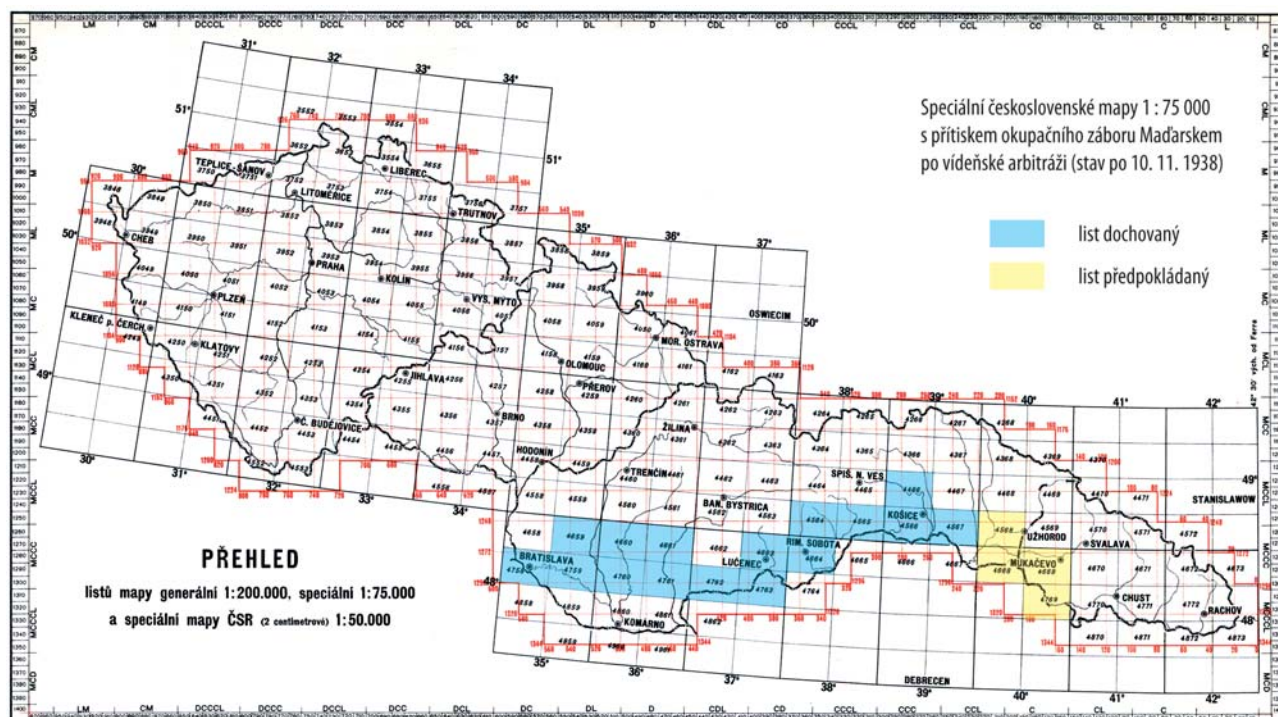
wa po 10 grudnia 1938 r.“ (hranice po 10. prosinci 1938). Změny jsou provedeny na šesti zjištěných mapových listech (obr. 5) – Pas 49 Słup 27 Skoczów, Pas 50 Słup 27 Cieszyń, Pas 50 Słup 29 Babia Góra, Pas 51 Słup 29 Chyżne, Pas 52 Słup 29 Tatrzański Zámok, Pas 51 Słup 32 Krynica (soukromá sbírka autorů).

Maďarsko se po vzoru Německa domáhalo zaboru jižních území Slovenska a Podkarpatské Rusi s převládajícím maďarsky mluvícím obyvatelstvem od línie Šamorín–Nové Zámky–Lučenec–Košice–Mukačevo–Berehovo–Chust. Na speciálních mapách 1 : 75 000 existovala hrubá línie zaboru (červená barva), jejíž průběh byl postupně zpřesňován (obr. 6, obr. 6a). Existuje také vydání generálních map 1 : 200 000 s průběhy postupného opouštění území Československa ve prospěch Maďarska. Na rozdíl od berlínských jednání, ta vídeňská vedla u topografických map k prítisku určení přesnějšího časového zaboru ve dnech 5.–10. 11. 1938. Byl nalezen soubor čtyř map 1 : 200 000 s vyklizením území (soukromá sbírka autorů), kde línie zaboru s konkrétním datem je vyznačena modrou barvou. Jednotlivé línie jsou označovány L2 až L4. Poslední línie zaboru jihoslovenských a jižních podkarpatoruských území, tzv. demarkační línie, je označena D (obr. 3, obr. 3b). Patrně Vojenský zeměpisný ústav v Praze v těchto nelehkých dobách znovu velmi rychle zpracoval do reambulovaných topografických sekcí 1 : 25 000 červenou barvou nový průběh hranic s Maďarskem. Tento soubor je uložen ve Slovenském národním archivu v Bratislavě. Završením tvorby je pak mapa 1 : 750 000 s novou hranicí Československé republiky a 1 : 1 000 000, vydané VZÚ v Praze (Fiala et al., 2011). Z původního předmnichovského

území Československa zbylo 70,40 % plochy a 66,58 % obyvatel (Anonymus, 1938).

Na Slovensku a Podkarpatské Rusi byl vývoj jiný než v historických zemích. Ani v květnu, ani v září 1938 zde nedošlo k vážnějším incidentům. Vlna teroristických případů a pohraničních šarvátek začala na polských a hlavně maďarských hranicích až s odstupováním území těmito dvěma státy. V sobotu 2. října bylo Těšínsko obsazeno polskými jednotkami. O měsíc později, 2. listopadu 1938, došlo ke stanovení „nových hranic“ mezi Československem a Maďarskem tzv. vídeňskou arbitráží, na základě čehož přišla ČSR o jižní oblasti Slovenska a Podkarpatské Rusi. V průběhu listopadu tak na tomto území probíhaly boje mezi československou branou mocí a Stráží obrany státu na straně jedné a maďarskou armádou (Honvéd) a teroristickými bojovky (Szabadcsapatok – obdoba tzv. Sudetoněmeckého Freikorpsu) na straně druhé. Maďari se snažili pro sebe získat větší část území, než které jim připadlo na základě arbitrážní dohody, žádného většího úspěchu se jim však dosáhnout nepodařilo (Beneš, 2007).

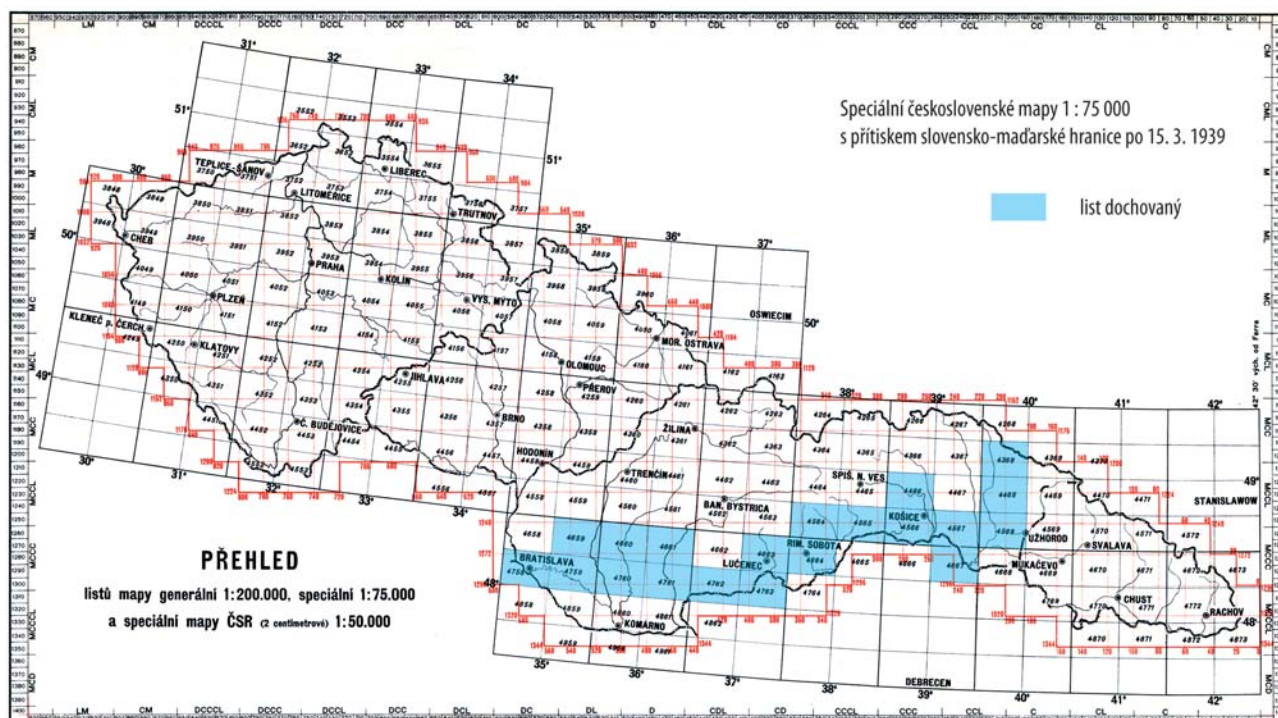
Zatím nejméně informací je o vytištěných souborech speciálních map třetího rakouského vojenského mapování v měřítku 1 : 75 000 s prítiskem průběhu hranice s Maďarskem, provedeným v červené barvě. Zjištěné čtyřbarevné vydání po vídeňské arbitráži z listopadu 1938, vydané topografickou službou v Budapešti (M. Kir. Állami Térképészeti Intézet), existuje s maďarským slovním prítiskem umístěným vpravo nahoře mezi názvem mapového listu speciální mapy a jeho číselné označení – slovní prítisk zní: „A magyar-cseh-szlovák határ-

Obr. 6 Speciální československé mapy 1 : 75 000 s přítiskem okupačního záboru Maďarskem po vídeňské arbitráži (stav po 10. 11. 1938). Zdroj: soukromá sbírka autorů, Ministerstvo obrany – Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad v Dobrušce

megállapító bizottságok által rögzített határ. Kisebb változások még lehetségesek.“ V tomto provedení je autorům znám prozatím jeden čtyřbarevný mapový list 4762 Ballassagyarmat és Ipolyság s československo-maďarským vyjádřením zkratk a názvů. Dále byl zjištěn jeden černobílý mapový list 4568 Ungvár, vydaný topografickou službou v Budapešti (M. Kir.

Honvéd. Térképészeti Intezét) se zanesenou slovensko-maďarskou hranicí po okupaci druhé Česko-Slovenské republiky v březnu 1939 s označením „A magyar—szlovák határme-gállapító bizottságok által rögzített határ. Kisebb változások még lehetségesek.“ Kromě jednoho černobílého mapového listu vydaného v Budapešti byla nalezena černobílá českoslo-

Obr. 7 Speciální československé mapy 1 : 75 000 s přítiskem slovensko-maďarské hranice po 15. 3. 1939. Zdroj: soukromá sbírka autorů, Topografický ústav plk. Jána Lipského v Banské Bystrici

venská vydání Vojenského zeměpisného ústavu v Praze bez vnoření s českou legendou, přítiskem čtvercové sítě a nad mapou slovní označení „A magyar-szlovák határmegállapító bizottságok által rögzített határ. Kisebb változások még lehetségesek.“ Jedná se o tyto čtyři mapové listy speciálních map: 4466 Gelnica, 4468 Humenné, 4664 Rimavská Sobota, 4760 Šurany.

Po vyhlášení samostatného Slovenského státu a vstupu německých vojsk do Čech, Moravy a Slezska došlo na území Podkarpatské Rusi k vojenské intervenci Maďarska. To připojilo ke svému teritoriu zbylou část Podkarpatské Rusi a nejvýchodnější část Slovenska. Tato skutečnost byla pak promítnuta do map a byl vydán soubor speciálních map 1 : 75 000 s průběhem slovensko-maďarské hranice (obr. 7, obr. 7a) platné od března 1939. Soubor již vydal Zeměpisný ústav v Praze, protože Vojenský zeměpisný ústav zanikl rozpuštěním československé armády v březnu 1939.

ZÁVĚR

O výše zmíněných mapových souborech doposud nebyly publikovány soubornější informace. Je tedy obtížné provádět diskuzi nad zjištěnými výsledky.

Lze konstatovat, že ve velmi těžkých dobách října a listopadu 1938 se podařilo nezměrnou vůlí a úsilím pracovníků Vojenského zeměpisného ústavu vytvářet mapové podklady s upravenými hranicemi jednotlivých zemí, jež byly součástí druhé Česko-Slovenské republiky. Vznikly tak nové soubory map obsahující provedené změny na hranicích s Německem, Polskem a Maďarskem.

Tyto staré mapy vlastní autoři článku a připraví jejich postupné zveřejnění. Zjištěné a do dnešního dne dochované soubory budou podkladem pro další výzkum k vývoji mapové tvorby na území státu a historie Československa.

Poděkování

Článek vznikl na katedře geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v rámci řešení úkolu IGA_PřF_2014012 *Lidské chování a aktivity v geografickém prostředí: analýza a modelování organizace prostoru*.

LITERATURA

- Anonymus (1938): Malá ale naše. Mapa, měřítko 1 : 1 500 000. Kolínská Cikorka, Průmyslová tiskárna Praha.
- Beneš, J. (2007): Stráž obrany státu 1936–1939. Dvůr Králové nad Labem, Fortprint, 107 s.
- Biman, S., Cilek, R. (1985): Der Fall Grün und das Münchener Abkommen – Dokument Arbericht. 2. Ausgabe, Berlin, Verlag der Nation, 238 p.
- Boguzsak, F., Císař, J. (1961): Vývoj mapového zobrazení

Československé socialistické republiky. II.díl. Mapování a měření českých zemí od poloviny 18. století do počátku 20. století. Praha, Ústřední správa Geodézie a kartografie, 80 s.

- Čelovský, B. et al. (1999): Mnichovská dohoda. Překlad originálu „Das Münchener Abkommen 1938“, Stuttgart 1958 Pavel Stránský. Šenov u Ostravy, Tilia, 470 s.
- Fiala, Z., Grim, T., Kohout, M., Stehlík, P. (2011): Soubor map k 60. výročí vojenského zeměměřičtví a mapové tvorby v Dobrušce. Dobruška, 8 tiskových listů.
- Kolektiv (1934–1938): Výroční zprávy VZÚ. Praha, Vojenský zeměpisný ústav.
- Kolektiv (1938): Stav mapování v červnu 1938. Praha, Vojenský zeměpisný ústav, 5. přepracované vydání, 52 s.
- Kolektiv (2008): Historie Geografické služby AČR 1918–2008. Praha, Ministerstvo národní obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 198 s.
- Kuchař, K. (1967): Mapové prameny ke geografii Československa. Acta Universitatis Carolinae Geographica, roč. 2, č. 1, s. 57–97.
- Lauermann, L. (2009): Vojenské topografické mapy 1919–2008. In Hrnčiarová T. a kol.: Atlas krajiny České republiky. Praha, Ministerstvo životního prostředí ČR a Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v. v. i., Průhonice, s. 41.
- Mackovčín, P. (2012): Speciální mapy 1 : 75 000 z období 1935–1938. Acta Pruhoniana, č. 101, s. 47–49.
- Minařík P., Šrámek P. (1996): Dokumenty československé armády z podzimu 1938. Rozkazy Hlavního velitelství od 24. do 28. září. Historie a vojenství, roč. 45, č. 5, s. 83–110.
- Pavel, J. (2004): Financování československé armády v letech 1934 až 1939. Historie a vojenství, roč. 53, č. 1, s. 4–22.
- Pech, P. (1992): Základní východiska organizační výstavby československé armády a její limity v letech 1933–1938. Veda-armáda-spoločnosť, roč. 3, č. 1, s. 48–77.
- Straka, K. (2008): Vojáci, politici a diplomaté. Praha, Ministerstvo národní obrany – Agentura vojenských informací a služeb, 183 s.
- Šrámek P. (2002): Mobilizace na podzim 1938. Armádní technický magazín, roč. 34, č. 10, s. 40–41.
- Šrámek, P. (2003): Boje o československé hranice v roce 1938. Armády-technika-militaria, roč. 1, č. 11, s. 36–37.
- Zarusky, J., Zückert, M. (2013): Abkommen von 1938 in europäischer Perspektive. Oldenbourg, Wissenschaftsverlag, 473 p.

Rukopis doručen: 2. 5. 2014

Přiját po recenzi: 17. 7. 2014